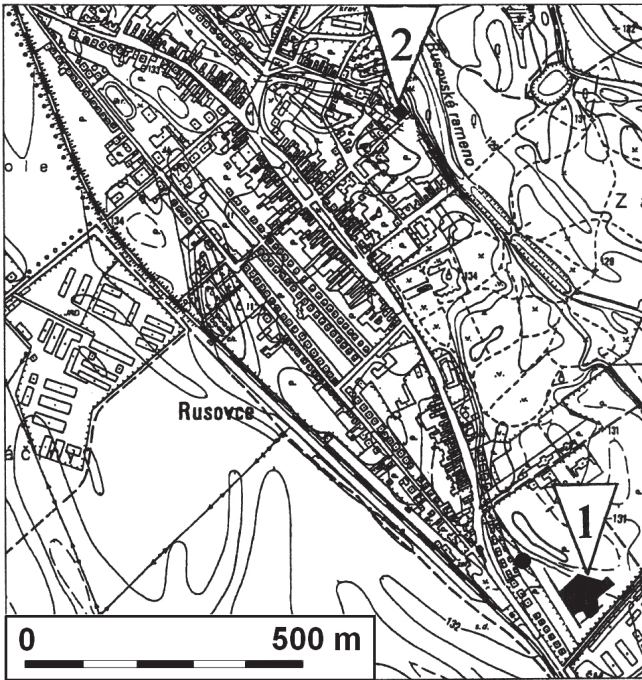

ĎALŠIE SÍDLISKOVÉ OBJEKTY Z OBDOBIA SŤAHOVANIA NÁRODOV Z BRATISLAVY-RUSOVIEC

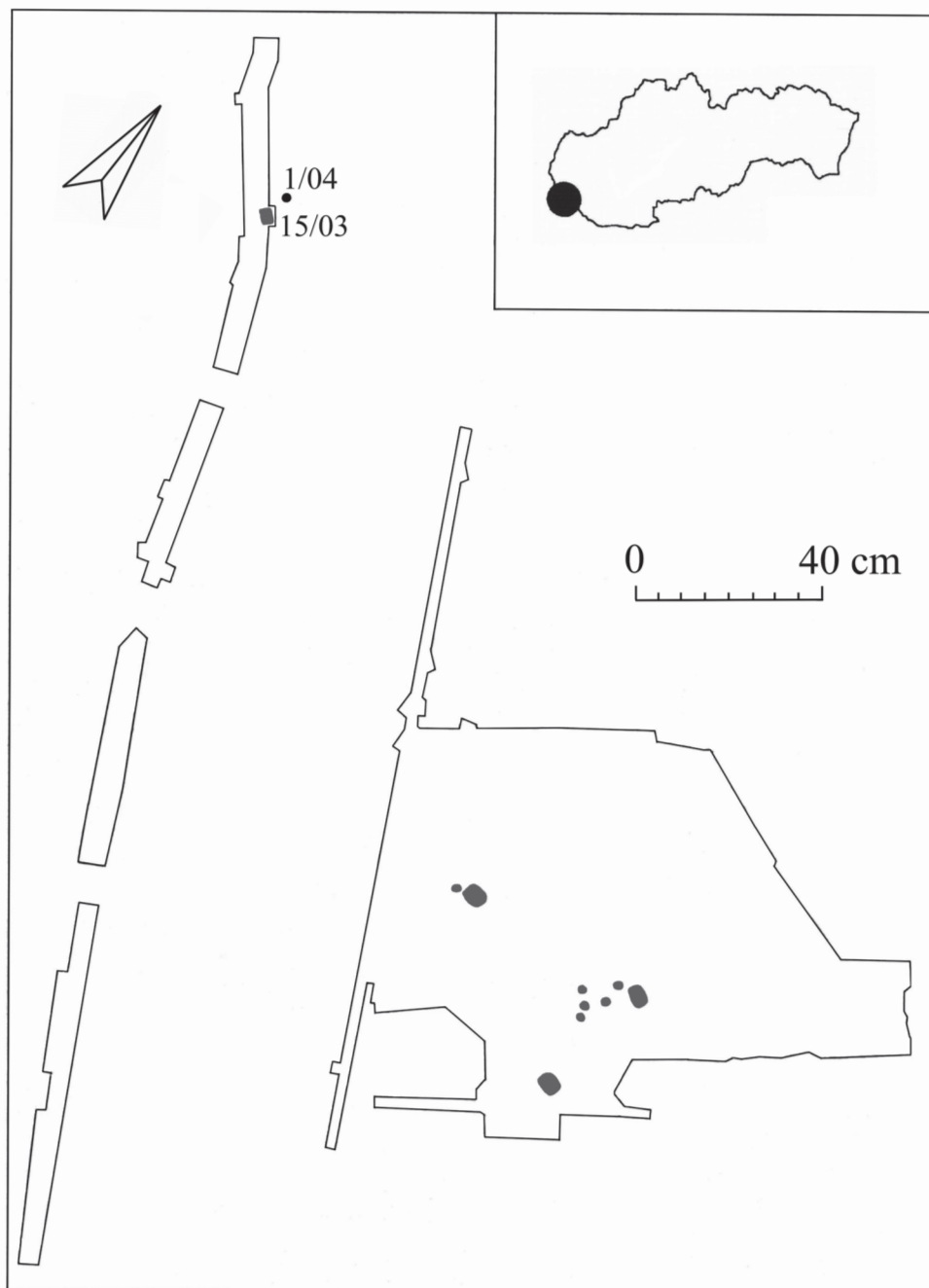
IGOR BAZOVSKÝ

Územie dnešných Rusoviec leží v zadunajskej časti Bratislavy, ktorá bola na konci doby rímskej súčasťou rímskej provincie Pannonia Prima s centrom v Savarii (Szombathely). Napriek pustošivým barbarickým vpádom nedošlo po roku 375 k rýchlemu zániku rímskeho obranného systému na Dunaji. Spomínaná provincia bola podľa niektorých autorov pod rímskou kontrolou ešte v prvej tretine 5. storočia (Soproni 1985, 94; Tejral 1993, 472). Ochranu jej hraníc zabezpečovali prevažne barbarští foederati. Stopy po nich nachádzame aj v Bratislave - Rusovciach – antickej Gerulate. Strážili menšiu pevnosť, ktorá patrí na základe porovnania s inými neskoroantickými pevnosťami do povalentinianskeho obdobia (Varsik 1996, 29; Pichlerová 2004, 122). Pravdepodobne krátko po jej zániku vznikla 1,2 km južnejšie menšia germánska osada datovaná do druhej tretiny 5. storočia (obr. 1). Osadu s dokladmi remeselnej výroby preskúmali v rokoch 1998 – 1999 pracovníci Slovenského národného múzea - Archeologického múzea (Bazovský 2000).

V roku 2003 sa počas predstihového výskumu v trase plánovanej komunikácie na novovznikajúcej Ilýrskej ulici zistil ďalší objekt z obdobia sťahovania národov (objekt 15/03). Niekoľko metrov od neho sa v nasledujúcom roku pri stavbe rodinného domu na parcele 1093/2 preskúmala časť väčšieho sídliskového objektu (objekt 1/04). Obidva objekty sa našli necelých 150 m severozápadne od najbližšieho zisteného objektu z obdobia sťahovania národov (obr. 1, 2). Počas výskumu v rokoch 2003 a 2004 sa ďalej preskúmali sídliskové objekty z doby bronzovej (Bartík 2006), laténskej (Bazovský 2004) a zo stredoveku.

Obr. 1 Bratislava - Rusovce: 1 – plocha výskumu v rokoch 1998 – 1999 a miesto nálezu objektov 15/03 a 1/04 (čierny krížok); 2 – neskoroantická pevnosť

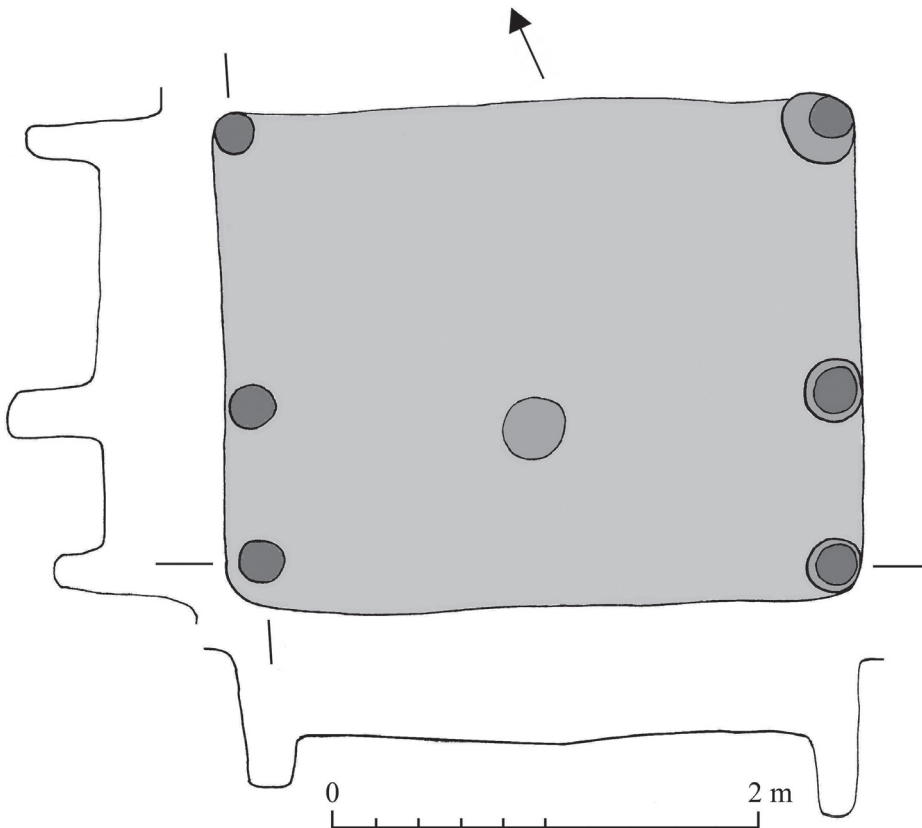
Obr. 2 Bratislava - Rusovce, polohy Ilýrska ulica (vľavo) a „Za parkom kaštiela“ (vpravo). Preskúmaná plocha s vyznačením objektov z doby sťahovania národov

OPIS OBJEKTOV A NÁLEZOV

Objekt 15/03

Polozemnica obdĺžnikového pôdorysu, rozmery 295 x 250 cm, orientovaná dlhšou osou v smere SZZ – JVV. V rohoch a v stredoch kratších strán šesť kolových jám (hĺbka 26–63 cm, v spodnej časti priemer 20–22 cm). V strede chaty plytká kruhová jamka (hĺbka 15 cm, priemer 30 cm). Objekt zahĺbený 40 cm do pieskového podložia, rovné dno na rozhraní pieskového a štrkového podložia. Napriek narušeniu plytkými novovekými zásahmi (potrubie, sadovnícke jamy) sa zachoval celý pôdorys. Výplň objektu tvorila tmavohnedá hlina (obr. 3).

1. Fragment misovitej nádoby vytočenej na kruhu, povrch sivý hladký, materiál z jemne plavenej hlíny. Rozmery: výška 12,2 cm, priemer ústia 14 cm, priemer dna 9 cm (obr. 4: 1).
2. Predmet z koncovej časti parožia, na povrchu stopy po opracovaní, rozšírený koniec dutý a kolmo zrezaný. Rozmery: dĺžka 19,5 cm (obr. 4: 2).
3. Fragment predmetu z koncovej časti parožia, na povrchu stopy po opracovaní, rozšírený koniec dutý a kolmo zrezaný. Rozmery: zachovaná dĺžka 9,7 cm (obr. 4: 3).

Obr. 3 Bratislava - Rusovce, Ilýrska ulica. Objekt 15/04 – pôdorys a profil chaty

4. Fragment železného predmetu s kolmo zahnutou rúčkou a v strede rozšíreným ostrím. Rozmery: zachovaná dĺžka 17 cm (obr. 4: 4).
5. Fragment železného predmetu pravouhlého prierezu, na konci zahnutý a zúžený do hrotu, druhý koniec sa nezachoval. Rozmery: zachovaná dĺžka 11,1 cm (obr. 4: 5).
6. Črep okrajový z na kruhu točenej nádoby s nahor vyhnutým okrajom, povrch sivý hladký, materiál z plavenej hliny. Rozmery: výška 3,5 cm, šírka 6,6 cm (obr. 4: 6).
7. Črep okrajový z na kruhu točenej nádoby s mierne von vyhnutým okrajom, povrch sivohnedý, materiál s prímiesou sludy a kamienkov. Rozmery: výška 3,2 cm (obr. 4: 7).
8. Fragment kamenného brúsika pravouhlého prierezu. Rozmery: zachovaná dĺžka 11,8 cm, šírka 4,9 cm, hrúbka 2,3 cm (obr. 4: 8).
9. Fragment kamenného brúsika pravouhlého prierezu. Rozmery: zachovaná dĺžka 9 cm, maximálna šírka 4,7 cm, hrúbka 3,3 cm (obr. 4: 9).
10. Črep z okraja tenkostennej na kruhu točenej nádoby, okraj oddelený od tela žliabkom povrch svetlosivý hladký, materiál z plavenej hliny. Rozmery: výška 3,9 cm, maximálna šírka 3,2 cm (obr. 4: 10).
11. Črep z okraja na kruhu točenej nádoby, okraj vo vyhnutý, povrch tmavosivý hladký, materiál z plavenej hliny. Rozmery: výška 2 cm, šírka 6,3 cm (obr. 4: 11).

Objekt 1/04

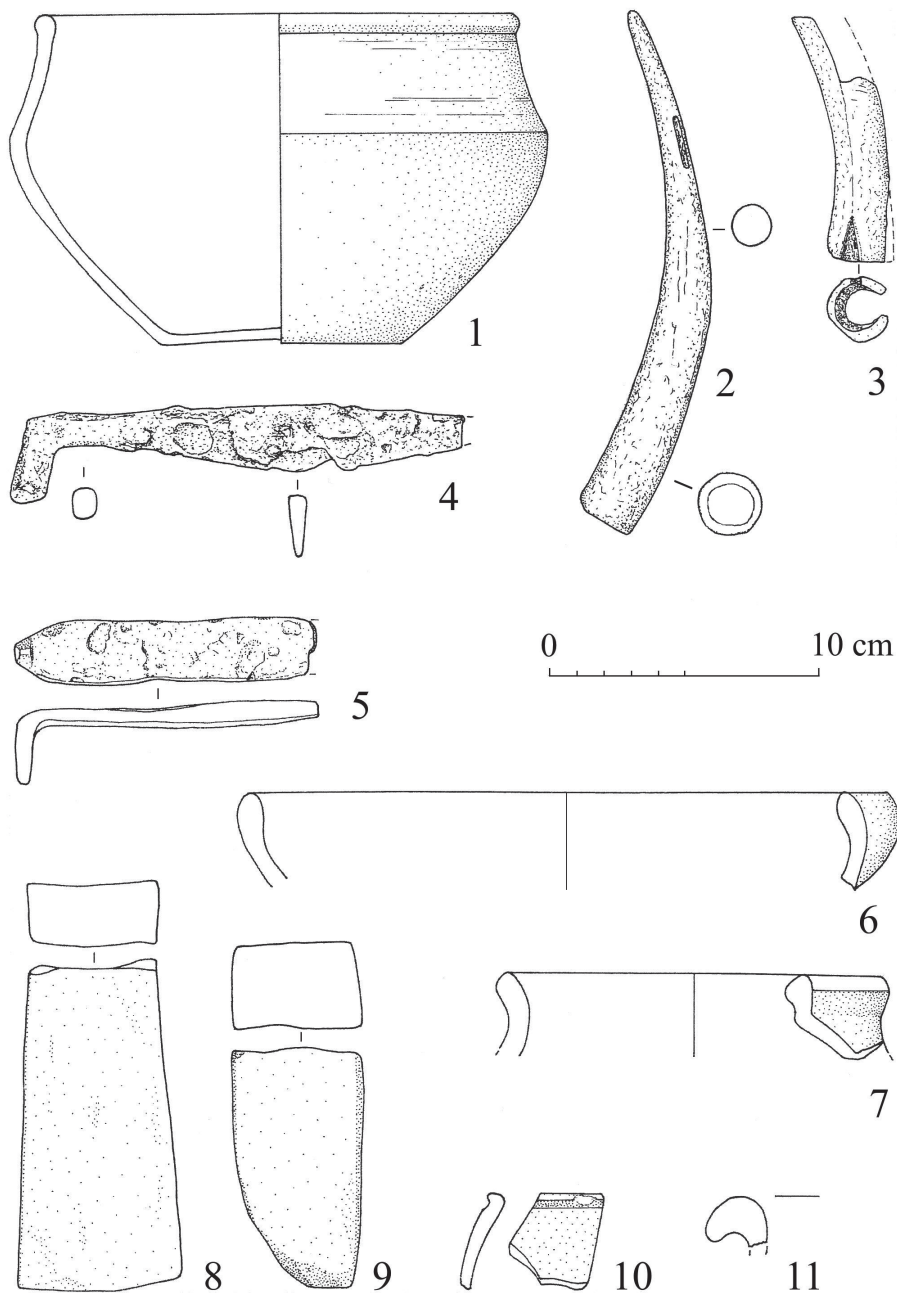
Objekt sa zistil v stene ryhy pre základy rodinného domu, kde sa črtal ako plytká zahĺbenina s rovným dnom. Z časových a priestorových dôvodov sa preskúmala len časť objektu, ktorý bol veľmi chudobný na nálezový materiál. Objekt s rovným dnom mal väčšie rozmery – zistil sa v dĺžke 310 cm a pravdepodobne ide o chatu. Do pieskového podlažia bol zahĺbený 10–30 cm. V preskúmanej časti sa nezistili žiadne kolové jamy, ani iné konštrukčné prvky. Výplň tvorila tmavá hlina s niekoľkými drobnými kúskami prepálenej hliny a uhlíkov. Vo výplni sa našlo niekoľko úlomkov keramiky.

Črep z okraja veľkej, na kruhu točenej nádoby s drsným povrchom sivej farby, okraj von vyhnutý, pod hrdlom výzdoba obežnou líniou a vlnovkou, materiál s prímiesou kamienkov. Rozmery: výška 6 cm, šírka 15,5 cm (obr. 5).

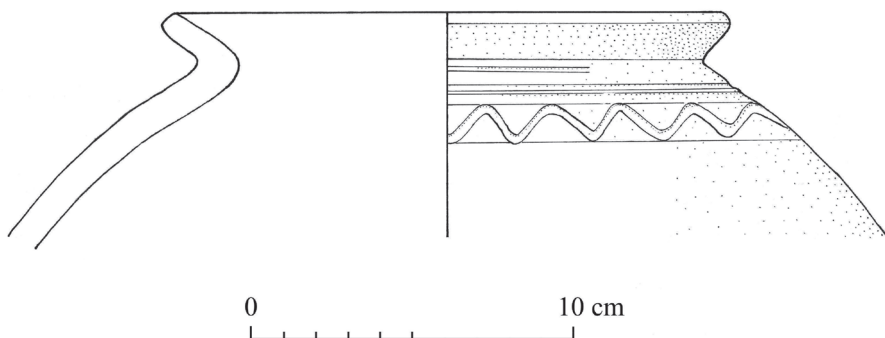
ROZBOR OBJEKTOV

Chata 15/03 je konštrukciou a orientáciou blízka objektu 341 preskúmanému na lokalite v roku 1999 (Bazovský 2000, obr. 3). Tento typ príbytkov (Kolník typ IV/2, Droberjar typ C2) je v stredodunajskom barbariku rozšírený od neskorej doby rímskej po obdobie sťahovania národov (Droberjar 1997,20; Tejral 1998, 202). V iných oblastiach sa však objavuje od doby halštatskej po stredovek (Droberjar 1997, 20, Jančo 2002, 399). Napriek úvahám o vývoji tohto typu z polozemnic III. typu T. Kolníka, súvisí objavenie tohto typu pravdepodobne s príchodom nových etnických skupín.

Chata 15/03 sa líši od súdobých obydlí najmä malými rozmermi (7,5 m²). Jej konštrukčnou zvláštnosťou je, že stredná dvojica kolov nie je umiestnená presne v pozdĺžnej osi chaty, ale je posunutá viac k jej južnej strane. Tiež dva koly pri južnom okraji sú výrazne plytšie zahĺbené. Plytká jamka v strede chaty nemusí súvisieť s jej konštrukciou. Podporné stredové stĺpy sa zriedkavo objavujú najmä v chatách väčších rozmerov. Chatou bol pravdepodobne ďalší, čiastočne preskúmaný objekt 1/04 väčších rozmerov (zistená dĺžka 310 cm), vzdialený len niekoľko metrov od objektu 15/03.

Obr. 4 Bratislava - Rusovce, Ilýrska ulica. Objekt 15/03: 1, 6-7, 10, 11 - keramika;
2, 3 - paroh; 4, 5 - železo; 8, 9 - kameň

Obr. 5 Bratislava - Rusovce, Ilýrska ulica, objekt 1/04

ROZBOR NÁLEZOV

Výplň chaty 15/03 bola chudobná na chronologicky citlivé nálezy. Medzi nepočtetnou keramikou sú zastúpené výlučne črepy z nádob, na kruhu točených. Nevyskytuje sa keramika s vleštovanou výzdobou a úžitková keramika s výraznou prímiesou kamienkov, aká sa našla pri výskume v roku 1999. Viaceré fragmenty keramiky sú intrúziou z doby laténskej (obr. 4: 6, 10). Datovanie objektu sa opiera len o fragment z misovitej, na kruhu točenej nádoby, vyrobenej z jemne plavenej hlíny (obr. 4: 1). Hoci táto nádoba nemá presné analógie, tvarovo je blízka nádobe z objektu 1/59 z Veľkých Némčíc, ktorý je datovaný do záveru prvej polovice 5. storočia (Tejral 1990, 38, obr. 29: 4). Z parohovej industrie sa našli dva predmety so stopami opracovania. Prvý predmet je zhotovený z koncovej časti parožia (obr. 4: 2). Kolmo zrezaný okraj predmetu je vyhladený, vnútorná spongiozna časť je vydlabaná. Opracovaný paroh mohol slúžiť ako rúčka nástroja. Podobnú funkciu mal aj druhý, vo fragmentoch zachovaný predmet (obr. 4: 3). Na jeho konci sú zachované stopy nielen po priečnom, ale aj po bočnom rezaní. Paroh sa najčastejšie opracovával nožom. Pred opracovaním sa paroh mäkkčil namáčaním vo vode, alebo v roztoku (Kavan 1980, 280). Kovové nálezy sú zastúpené fragmentmi dvoch železných predmetov. Prvý fragment má do pravého uhla zahnutú rúčku a v strede rozšírené ostrie (obr. 4: 4). Pôvodne bol pravdepodobne symetrický a slúžil na opracovanie dreva. Dva podobné, tiež len vo fragmentoch zachované predmety sa našli na pohrebisku v Dobříchove - Pičhore v bohatom bojovníckom hrobe z prvej polovice 1. storočia (Droberjar 1999, 121). Druhý predmet má pásovitý tvar a na konci je pravouhlo zahnutý a zúžený do hrotu (obr. 4: 5). Pravdepodobne slúžil ako kramľa, ktorá mohla spájať časti drevenej konštrukcie. Dva brúsiky pravouhlého prierezu sú vyrobené z pieskovca (obr. 4: 8, 9). Minimum nálezov pochádza z objektu 1/04. Črep z okraja veľkej nádoby so s drsným sivým povrchom zdobený jednoduchou vlnkou pripomína neskororímsku hrnčiarstvu tradíciu (obr. 5). Materiál s prímiesou kamienkov je typický pre obdobie sťahovania národov.

ZÁVER

Dva spomínané objekty na Ilýrskej ulici v Bratislave - Rusovciach pravdepodobne súvisia s osadou z 5. storočia preskúmanou v rokoch 1988 a 1989. Jednoznačnú časovú súvislosť však nie je možné doložiť na základe nevýrazných nálezov z ich výplní. Tiež 150 m vzdialenosť od najbližšie preskúmaného objektu ukazuje, že poloha nebola v 5. storočí súvislo osídlená. Chatu 15/03 možno datovať len na základe konštrukcie a pomerne nevýraznej keramiky. V prípade objektu 1/04 je jedinou oporou pre datovanie črep z prímiesou kamienkov. K preskúmaným sídliskovým objektom z 5. storočia zatiaľ nepoznáme súdobé pohrebisko. Pohrebisko v polohe Pieskový hon, ktoré preskúmali pracovníci Múzea mesta Bratislavy, je predbežne datované do 6. storočia (Schmidtová – Weberová 2004).

LITERATÚRA

- BARTÍK, J. 2006: Pokračovanie výskumu sídliska z doby bronzovej v Bratislave - Rusovciach. Zbor. SNM 100, Arch. 16, s. 33–44.
- BAZOVSKÝ, I. 2000: Sídlisko z obdobia sťahovania národov v Bratislave - Rusovciach. Zbor. SNM 94, Arch. 10, s. 91–102.
- BAZOVSKÝ, I. 2004: Sídlisko z neskorej doby laténskej v Bratislave - Rusovciach. Zbor. SNM 98, Arch. 14, s. 95–108.
- DROBERJAR, E. 1997: Studien zu den germanischen Siedlungen der älteren römischen Kaiserzeit in Mähren. Pragae.
- DROBEJRAR, E. 1999: Dobřichov - Pičhora. Ein Brandgräberfeld der älteren römischen Kaiserzeit in Böhmen (Ein Beitrag zur Kenntnis des Marbod-Reichs). Pragae.
- JANČO, M. 2002: Príspevok k pravekým sídliskám v Čechách. Polozemnice typu Leube C2, C2/D2, D2 a D3. In: Archeologie ve středních Čechách 6, s. 367–407.
- KAVAN, J. 1980: Technologie zpracování parohové a kostěné suroviny. Arch. Rozhledy 32, s. 280–305.
- KOLNÍK, T. 1998: Haus und Hof im quadischen Limesvorland. In: Haus und Hof im östlichen Germanien. Bonn, s. 144–159.
- PICHLEROVÁ, M. 2004: K problematike pevnostnej palácovej stavby v Gerulate - Bergli. Zbor. SNM 98, Arch. 14, s. 109–128.
- SCHMIDTOVÁ, J. – WEBEROVÁ, B. 2004: Pokračovanie výskumu na pohrebisku z doby sťahovania národov v Bratislave - Rusovciach. AVANS v r. 2003, s. 169–170.
- SOPRONI, S. 1985: Die letzten Jahrzehnte des pannonischen Limes. München.
- TEJRAL, J. 1990: Archäologischer Beitrag zur Erkenntnis der völkerwanderungszeitlichen Ethnostrukturen nördlich der mittleren Donau. In: Typen der Ethnogenese unter besonderer Berücksichtigung der Bayern. Teil 2, Wien, s. 9–87.
- TEJRAL, J. 1993: Z dob velkého neklidu (doba stěhování národů). In: Pravěké dějiny Moravy. Brno.
- TEJRAL, J. 1998: Die Besonderheiten der germanischen Siedlungsentwicklung während der Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit in Mähren und ihr Niederschlag im archäologischen Befund. Bonn, s. 181–207.
- VARSÍK, V. 1996: Archäologische Topographie des antiken Gerulata. In: Gerulata I, Nitra, s. 7–43.

WEITERE VÖLKERWANDERUNGSZEITLICHE SIEDLUNGSOBJEKTE AUS BRATISLAVA - RUSOVCE

IGOR BAZOVSKÝ

In den Jahren 1998 – 1999 erforschten die Angestellten des Slowakischen Nationalmuseums - Archäologischen Museums am Südrand des Intravilans von Bratislava-Rusovce eine Germanensiedlung aus dem 5. Jahrhundert. Das Dorf mit Belegen von Handwerkproduktion befindet sich etwa 1,2 km südlich der spätrömischen Festung (Abb. 1). Im Jahre 2003 erfasste man während der Vorgrabung an der geplanten Kommunikationslinie in der werdenden Ilýrska ulica /Straße ein weiteres Objekt aus der Völkerwanderungszeit (Objekt 15/03). Einige Meter davon entfernt wurde nächstes Jahr beim Bau eines Familienhauses auf der Parzelle 1093/2 ein Teil von einem größeren Siedlungsobjekt untersucht (Objekt 1/04). Die beiden Objekte entdeckte man knapp 150 m nordwestlich von dem nächsten erfassten völkerwanderungszeitlichen Objekt (Abb. 2). Das Objekt 15/03 ist ein Grubenhaus von Sechspfostenkonstruktion mit vier Pfosten in den Ecken und je einem inmitten der Kurzseiten (Abb. 3). Dieser Haustyp (Kolník Typ IV/2, Droberjar Typ C2) ist in mitteldanubischem Barbarikum von der späten römischen Kaiserzeit bis zur Völkerwanderungszeit verbreitet. Die Hütte 15/03 unterscheidet sich von den zeitgenössischen Wohnbauten vor allem durch ihre kleinen Ausmaße (7,5 m²). Die Konstruktionseigenheit der Hütte beruht auf der Tatsache, dass sich das mittlere Pfostenpaar nicht genau in der Längsachse der Hütte befindet, sondern mehr zu deren Südseite verschoben ist. Auch die zwei Pfosten am südlichen Rand sind deutlich seichter eingelassen. Die seichte Vertiefung in der Mitte der Hütte muss nicht unbedingt mit deren Konstruktion zusammenhängen. Die mittelständigen Stützpfeiler erscheinen selten vor allem in Hütten von größeren Ausmaßen. Entscheidend für die Datierung des Objekts ins 5. Jahrhundert ist das Fragment von einem schüsselförmigen Gefäß aus feingeschlemmtem Ton (Abb. 4: 1). Innerhalb des Objekts fand man außer Keramik (Abb. 4: 6, 7, 10, 11) auch Gegenstände aus Geweih (Abb. 4: 2, 3), Eisen (Abb. 4: 4, 5) und Stein (Abb. 4: 8, 9). Als Hütte können wir vermutlich ein weiteres, teilweise untersuchtes Objekt von größeren Ausmaßen (erfasste Länge 310 cm) klassifizieren, nur einige Meter vom Objekt 15/03 entfernt. Der einzige Fund aus diesem Objekt ist die Randscherbe von einem großen Gefäß mit rauher grauer Oberfläche verziert mit einfacher Wellenlinie (Abb. 5). Die zwei erwähnten Objekte in der Ilýrska ulica/Straße in Bratislava - Rusovce hängen vermutlich mit einer Siedlung aus dem 5. Jahrhundert zusammen, die in den Jahren 1988 und 1989 untersucht wurde. Einen eindeutigen zeitlichen Zusammenhang kann man jedoch anhand der undeutlichen Funde aus deren Füllungen nicht belegen. Auch die 150 m Entfernung von dem nächsten untersuchten Objekt zeigt, dass die Lage im 5. Jahrhundert nicht zusammenhängend besiedelt war.

---

*Mgr. Igor Bazovský, PhD., Slovenské národné múzeum - Archeologické múzeum, Žižkova 12,
P.O. BOX 13, 810 06 Bratislava 16, Slovenská republika
archeolog@snm.sk*